

STAWISKO I IWASZKIEWICZ

Rajd Primaaprilisowy

Szlakiem Podwarszawskiego Trójmiasta Ogrodów

III runda Turystyczno-Nawigacyjnych Mistrzostw Okręgu Warszawskiego PZM

I runda Królewski Puchar Turystyczny 2022

Tereny Stawiska były własnością teścia Jarosława Iwaszkiewicza – Stanisława Lilpopa. Po ślubie córki Anny 12 września 1922 roku, Stanisław Lilpop podarował Iwaszkiewiczom tę posiadłość, wówczas o powierzchni 35 hektarów. Było to puste pole i kilka samotnych sosen. Początkowo posiadłość nastawiona była na sadownictwo, uprawę szparagów i zbóż, jednak stopniowo uprawy ograniczano. Później zaprowadzono aleje lipową i świerkową, sad jabłoniowo-czereśniowy, pojawiły się ścieżki ogrodowe Akacyjowa i Marszałkowska. Wydzielono część gruntu pod uprawę. W zachodniej części parku postawiono kapliczkę zaprojektowaną przez Karola Stryjeńskiego. Jarosław Iwaszkiewicz pisał w „Dziennikach”: „Stawisko nigdy nie było majątkiem ziemskim, duży kawał ogrodu i trochę łąk, a przed samym domem rosło zawsze pole żyta”.

Od zamieszkania na Stawisku w 1928 do śmierci Iwaszkiewicza w 1980 roku, Stawisko było nie tylko siedliskiem Iwaszkiewiczów, ale także tętniącym życiem ośrodkiem kulturalnym.

W okresie przedwojennym bywali tu: Julian Tuwim, Karol Szymanowski, Antoni Słonimski, Jan Lechoń.

W okresie II wojny i okupacji Stawisko (odizolowane od innych miejscowości) stało się schronieniem dla wielu twórców: mieszkali tu m.in. Czesław Miłosz, Krzysztof Kamil Baczyński, Leon Schiller, Pola Gojawiczyńska i Witold Lutosławski.

W czasie II wojny światowej Iwaszkiewicz działał w strukturach Polski podziemnej w wydziale kultury i sztuki. Współpracował z prof. Stanisławem Lorentzem przy ratowaniu zabytków kultury. Willa w Stawisku przez cały okres okupacji, a zwłaszcza po upadku Powstania Warszawskiego, była schronieniem dla wielu Polaków i Żydów zagrożonych aresztowaniem. W szczytowym momencie w majątku ukrywało się ponad 40 osób. (21 stycznia 1988 r. pośmiertnie, Instytut Yad Vashem w Jerozolimie nadał Jarosławowi i Annie Iwaszkiewiczom tytuł Sprawiedliwych wśród Narodów Świata.).

W okresie II wojny i okupacji Stawisko (odizolowane od innych miejscowości) stało się schronieniem dla wielu twórców: mieszkali tu m.in. Czesław Miłosz, Krzysztof Kamil Baczyński, Leon Schiller, Pola Gojawiczyńska i Witold Lutosławski.

Budynek Stawiska obecnie jest częścią założonego w 1980 roku muzeum, zgodnie z wolą Jarosława Iwaszkiewicza wyrażoną w testamencie – dworek stał się własnością państwa i pełni funkcję muzeum, będąc cenną pamiątką po Annie i Jarosławie Iwaszkiewiczach.

Wnętrze dworu zachowało swój pierwotny naturalny charakter zamożnego domu polskiego ze zbiorami malarstwa i innych dzieł sztuki, z meblami, sprzętami oraz przedmiotami „codziennego użytku”. W nienaruszonym stanie znajdują się prawie wszystkie pomieszczenia, gabinet pisarza, biblioteka, sypialnia, pokój gościnnie, hol wejściowy i klatka schodowa. W 2011 roku odrestaurowana została elewacja budynku, a w 2012 roku otaczający go teren – dzięki tym wszystkim zabiegom Stawisko wygląda jakby jego właściciele byli tylko chwilowo nieobecni. Zostały również przeprowadzone konserwacje zbiorów Iwaszkiewiczów.

Archiwum w Stawisku liczy 1050 teczek, czyli około stu tysięcy kart, i dzieli się na kilka podstawowych działów:

- Twórczość literacka Jarosława Iwaszkiewicza;
- Korespondencja Iwaszkiewicza obejmująca 3500 nazwisk, w tym Miłosza, Herberta, Lechonia, Szymborskiej, Tuwima;
- Dzienniki i kalendarze Iwaszkiewicza;
- Korespondencja Anny Iwaszkiewiczowej;
- Teksty Anny Iwaszkiewiczowej, m.in. dzienniki i tłumaczenia;
- Archiwum rodzinne, zawierające głównie listy i dokumenty członków rodziny, m.in. Stanisława Wilhelma Lilpopa;
- Archiwum obce, czyli rękopisy literackie różnych autorów.

Księgozbiór stawiski liczy niemal 20 tysięcy tomów. Jak pisał Iwaszkiewicz „biblioteka ta jest wynikiem procesów bardzo skomplikowanych i rezultatem życia wielu i to bardzo różnorodnych pokoleń”. Składają się nań w ogromnej mierze książki gromadzone przez samego pisarza i jego żonę, ale także książki gromadzone na Ukrainie przez ojca Jarosława, Bolesława Iwaszkiewicza, księgozbiory ojca Anny, Stanisława W. Lilpopa i rezydentki ich domu, Marii Miaskowskiej. Są książki, które formowały poglądy estetyczne i moralne młodej Hanny Lilpop, ale i francuskojęzyczna biblioteka jej matki, Jadwigi Śliwińskiej. Podczas okupacji do Stawiska trafił księgozbiór Hansa Effenbergera-Śliwińskiego, część księgozbiorów rodziny Meyerów oraz Ireny Krzywickiej. Wiele tomów gospodarze Stawiska otrzymywali z dedykacjami autorów. Są wśród nich m.in. wpisy wszystkich poetów Skamandra, a także Stanisława Ignacego Witkiewicza, Karola Szymanowskiego, Czesława Miłosza, Jerzego Andrzejewskiego i wielu innych. Zdarzało się, że książki służyły Jarosławowi Iwaszkiewiczowi jako notatniki, w których zapisywał pierwsze szkice swoich wierszy, a lektura niejednokrotnie skłaniała go do czynienia emocjonalnych uwag i notatek na ich marginesach.

Jako scenarzysta zadebiutował w 1939 r. scenariuszem filmu *Nad Niemnem* na podstawie powieści Elizy Orzeszkowej o tym samym tytule. Film zaginął w czasie II wojny światowej.

Ważne ekranizacje utworów pisarza, m.in. „Brzezina”, „Panny z Wilka”, „Tatarak” w reżyserii Andrzeja Wajdy czy „Kochankowie z Marony” w reżyserii Izabeli Cywińskiej.